

گوشه کوزه‌شمار

ادبیات غنایی

در این فصل متن‌های «مهر و وفا»، «جمال و کمال» و «بوی گل و ریحان‌ها» را می‌خوانیم. موضوع این متن‌ها، بیان عواطف و احساسات شاعر یا نویسنده دربارهٔ دوستی، محبت، عشق، شادی و برخی مفاهیم عمیق عرفانی است. به آثاری که چنین درون‌مایه‌ای دارند، «ادبیات غنایی» گفته می‌شود.

ادبیات غنایی، اشعار و متونی است که احساسات، عواطف شخصی، حالات عاشقانه و امید و آرزویی را با زبانی نرم و لطیف بیان می‌کند. در ادبیات فارسی، موضوع‌های غنایی با مفاهیمی همچون: عشق، عرفان، مرتبه، مناجات و گلایه و شکایت؛ معمولاً در قالب‌های شعری غزل، مثنوی و رباعی و نیز در قالب‌نثر نوشته می‌شود. ادبیات عرفانی ما که بسیار غنی و گسترده است، در حوزهٔ ادبیات غنایی قرار می‌گیرد.

کلمه هم «
ادبیات عرفانی زیر
مهر و وفا» ادبیات
غنایی است

گوشه کوزه‌شمار عصر

www.my-dars.ir

کارگاه متن پژوهی

قلمرو زبانی

۱ معنای واژه‌های مشخص شده را با کاربرد آنها در متن درس مقایسه کنید.
حافظ **ارباب حاجتیم** و زبان سؤال نیست در **حضرت کریم** **تمنا** چه حاجت است

۲ ضمیر پیوسته غالباً در متن ادبی، در یکی از دو جایگاه زیر قرار می‌گیرد:

الف) به فعل متصل می‌شود؛ در این صورت، «مفعول» یا «متمم» است.
ب) به واژه‌هایی به جز فعل وصل می‌شود؛ در این صورت، «مضاف‌الیه» است.
گاه ضمیر، برخلاف موارد «الف» و «ب» در جایگاه اصلی خود قرار نمی‌گیرد و در جای دیگر می‌نشیند؛ به این شیوه کاربرد ضمیر، «جهش» یا «جابه‌جایی ضمیر» می‌گویند؛ مانند کاربرد

ضمیر پیوسته «ت» در مصراع اول سروده زیر:
ای بی‌نشان محض، نشان از که جویمت؟ **مفعول** گم‌گشت در توهر دو جهان از که جویمت؟ **مفعول** عطار
■ در شعر این درس، نمونه‌ای از «جهش ضمیر» را مشخص کنید.

قلمرو ادبی

۱ در متن درس، دو نمونه «مجاز» بیابید و مفهوم آنها را بنویسید.
۲ در ادبیات فارسی، شاعران یا نویسندگان، واژه «صبا» را در کدام مفهوم نمادین به کار می‌برند؟

۳ هرگاه، در عبارت یا بیتی، یک کلمه‌ای به چند معنا به کار رود، آرایهٔ «ایهام» پدید می‌آید. ایهام، از ریشهٔ «وهم» و به معنای «به تردید و گمان افکندن» است؛ همان طور که در مصراع «چون بوی تو دارد جان، جان را هله بنوازم» کلمهٔ «بوی» در دو معنای مختلف (رایحه» و «آرزو» به کار رفته است.

■ بیت زیر را از نظر کاربرد آرایهٔ «ایهام» بررسی کنید.

بار ادوی

حافظ

گفتم که بوی زلفت گمراه عالم کرد
گفتا اگر بدانی هم اوت رهبر آید

مفعول

معنای
عم گمراه کننده
هم هدایت کننده

قلمرو فکری

۱ با توجه به متن درس، حافظ، شرط وفاداری معشوق را در چه می‌داند؟

۲ بیت زیر، با کدام قسمت از سرودهٔ حافظ، ارتباط مفهومی دارد؟

تا نگردی آشنا زین پرده رمزی نشنوی
گوش نامحرم نباشد جای پیغام سروش

حافظ

۳ از کدام بیت درس، می‌توان مفهوم آیهٔ شریفهٔ «وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ» را دریافت؟

از دست بنده چه چیز خدایند دارد

۴

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

اسرار: رازها
 اصرار: باخاری

روزی یکی نزدیک شیخ آمد و گفت: «ای شیخ آمده ام تا از اسرار حق چیزی با من نمایی.»
 شیخ گفت: «باز گرد تا فردا.»

آن مرد بازگشت.

شیخ بفرمود تا آن روز، موشی بگرفتند و در حَقَّةٔ کردند و سر حَقَّةٔ محکم کردند.

دیگر روز آن مرد باز آمد و گفت: «ای شیخ، آنچ وعده کرده‌ای، بگوی.»

شیخ بفرمود تا آن حَقَّةٔ را به وی دادند و گفت: «پنهار، تا سر این حَقَّةٔ باز نکنی.»

مرد حَقَّةٔ را برگرفت و به خانه رفت و سودای آتش بگرفت که آیا در این حَقَّةٔ، چه سر است؟

هر چند صبر کرد نتوانست. سر حَقَّةٔ باز کرد و موش بیرون جست و برفت.

مرد پیش شیخ آمد و گفت: «ای

شیخ، من از تو سر خدای تعالی طلب

کردم، تو موشی به من دادی؟!»

شیخ گفت: «ای درویش، ما

موشی در حَقَّةٔ به تو دادیم، تو

پنهان نتوانستی داشت؛ سر خدای

را با تو بگوئیم، چگونه نگاه خواهی

داشت؟!»

اسرار التوحید، محمدبن منور

منور

بیان راز
 اهلان
 در معانی
 راز